

Una filmografia de 33 pel·lícules

Un llegat basat en la persistència i l'observació atenta

Tomàs Mallol va ser un cineasta incansable. Va crear una obra immensa que cal reivindicar entre les millors consecucions del cinema amateur a Catalunya.

JORDI DORCA > TEXT

ARXIU FAMÍLIA MALLOL > FOTOS

>> *Mallol en un rodatge.*

Un matí ennuvolat i plujós, el senyor Ramon, el mestre de l'escola de Sant Miquel de Fluvià, va fer tancar totes les finestres de la classe. Ja quasi a les fosques, va engegar una llanterna màgica i va projectar plaques amb vistes de ciutats i pobles i escenes de la vida de Jesús. Assegut al seu pupitre, un nen ho mira fascinat. Aquell és el primer contacte de Mallol amb el (pre)cinema.

Un primer contacte que va desembocar, de mica en mica, en una fascinació que li va durar tota la vida i el va convertir en un persistent col·leccionista i en un prolífic cineasta.

Si bé «la llanterna del senyor Ramon» va ser el seu

ritual iniciàtic, la fascinació neix amb l'arribada a Sant Miquel de Fluvià del carro de «l'Eugène el francès», un projeccionista ambulant que instal·lava una pantalla a l'estanc i projectava cinema per a tothom. Eugène va ser el seu particular «Alfredo» i ell un «Totó» fascinat que, al més pur estil de *Cinema Paradiso*, observava bocabadat «la destresa» d'aquell projeccionista. Però Mallol no es va quedar aquí. Ell no podia ser un simple espectador. Amb una capsa de sabates va crear ben aviat el seu primer projector, i amb retalls de diaris va fer la seva primera pel·lícula. Més tard arribaria el seu primer projector de compra, un Issuar, i amb aquest una segona pel·lícula, *Les aventures del Tigre Tîn*.

Les primeres càmeres

Però no va ser fins als anys cinquanta quan aquesta fascinació es va convertir en la més important de les obsessions de Mallol. El seu interès per la fotografia el va portar a una sessió de cinema que organitzava l'Associació Fotogràfica de Catalunya al local del Foment de la Sardana. Aquella sessió, amb films de

La llanterna màgica del seu mestre d'escola i l'aparició d'un projeccionista francès al seu poble van ser vitals per entendre la fascinació de Mallol

>> Amb la seva càmera Bolex Paillard.

Feliu, Juyol, Tort i Balanyà, va deixar admirat Mallol, que no va trigar a comprar-se una càmera Pathé de 9,5 mm i filmar la seva primera pel·lícula, *El pastor de can Sopa* (1956), un homenatge a en Met, «un home savi», que va marcar de manera important la seva infantesa. Amb la seva primera obra enceta un prolífic període de cineasta i activista que es tancarà el 1977 amb l'adaptació visual del poema *El cantant i el mur*, d'Espriu, que Mallol va titular precisament amb un dels seus versos: *Quan sóc perdut en l'ombra* (1977).

Fins a l'any 1968 Mallol és un membre actiu de la Secció de Cinema de l'Associació Fotogràfica de Catalunya, però fortes desavinences el porten a abandonar l'associació i juntament amb altres socis funda la Unió de Cineastes Amateurs (UCA), de la qual va ser nomenat president. Aquesta entitat va durar fins al 1984.

Un creador compulsiu

Durant aquests anys Mallol va ser un creador compulsiu. Després de rodar *El pastor de can Sopa* van venir el cant d'homenatge a la seva terra, *L'Empordà* (1957), i l'inspirat documental *Hivern* (1958), el retrat de la vida als pobles de costa un cop el turisme n'ha desaparegut.

Moltes de les seves obres varen ser filmades per iniciativa pròpia i d'altres van sorgir dels dictàmens de l'AFC o de l'UCA, des d'on es proposaven temes i els seus associats els treballaven de la manera que creien més convenient. És per això que el 1959 Mallol realitza dos peces familiars: *Primer dia*, i una fabulosa mirada al dia de reis, *Il·lusió*. L'any 1959 també realitza la ficció *Diàleg con el taxímetro*, i els documentals *Amanecer* (un cant a la força de la natura) i *Pozos semiartesanos*.

Els films de Feliu, Juyol, Tort i Balanyà van deixar admirat Mallol, que no va trigar a comprar-se una càmera Pathé i filmar la seva primera pel·lícula

>> *Fotogrames d'alguns dels curtmetratges de Tomàs Mallol. Sobre aquestes ratlles, El pastor de can Sopa (1956) i dins la pel·lícula, de dalt a baix, Il·lusió (1959), Diálogo con el taxímetro (1959), Primer dia (1959), Patricia (1960), Caracol (1963), Daguerre i jo (1969), Poca cosa sabem (1972) i Quan sóc perdut en l'ombra (1977).*

Dues obsessions

El 1960 arribaria la seva primera obra amb els trens com a rerefons temàtic: *Patricia*, l'agradable viatge d'una noia a no se sap on en un tren de vapor. Els trens han estat una obsessió habitual en l'obra de Mallol. Resseguint aquesta temàtica va trobar la comoditat necessària i el teló de fons perfecte per indagar en una de les seves obsessions, el temps. D'aquesta perfecta barreja en van sortir dues de les seves millors obres: *Instante* (1967), el retrat d'una petita estació en els moments previs al pas d'un tren sense parada, i el fantàstic retrat del guardabarreres del pas a nivell de Pont del Príncep a *Poca cosa sabem* (1972).

L'observació de la natura va ser una constant en la vida de Mallol. Amb la ficció autobiogràfica *Caracol* (1963) ens mostra un nen (sospitosament igual a ell) que es distreu amb tots els animals que troba durant el trajecte que va des de casa seva al camp on ha de portar el dinar al seu pare.

Aquesta mirada a l'entorn natural també la va realitzar amb la seva càmera, i va aconseguir autèntiques meravelles com la filmació sobre l'aigua dels reflexos dels pals dels vaixells al port d'Arenys, amb *Mástiles* (1963), l'observació tranquil·la de *Mar calma* (1971), l'al·legoria de l'estació que va fer a *Síntesis de primavera* (1963) o les peces observacionals amb insectes com a protagonistes, a *Tres guitarras* (1965) i *Dos moscas* (1966).

Tot i que la seva obra va ser sempre avantguardista i de recerca de nous llenguatges -la ja esmentada *Mástiles*, l'onírica *Fever* (1964) i l'assaig sobre el temps *Sempre* (1970) en són bons exemples-, Mallol també va crear peces més canòniques com els documentals *Le tour au Lac Leman*

Aquests 31 curtmetratges formen l'enorme llegat d'un dels millors i més prolífics cineastes catalans de la segona meitat del segle xx

(1960), *De Chamonix au ciel* (1960), *IV Fira del Dibuix i la Pintura* (1966), *Arbres* (1966) i sobretot la brillant i crítica crònica de les curses de braus amb *Negre i vermell* (1973).

>> Tomàs Mallol rodant el curtmetratge *Daguerre i jo* (1970) en 16 mm. A l'esquerra, tres fotogrames en 16 mm de la mateixa seqüència.

PER SABER-NE -MÉS

Ja al final de la seva trajectòria Mallol va voler retre homenatge al seu pare amb un curt homònim, *Homenatge* (1975), en què filma amb enorme sensibilitat el trajecte que el seu progenitor habitualment feia amb carro des de Sant Miquel de Fluvià a Figueres. Abans, Mallol ja havia homenatjat, a la pel·lícula *Daguerre i jo* (1969), una altra figura que ell va admirar: el pioner de la fotografia Louis-Jacques-Mandé Daguerre.

Aquests 31 curtmetratges formen l'enorme llegat d'un dels millors i més prolífics cineastes catalans de la segona meitat del segle XX, el llegat de la persistència i de l'observació atenta d'un creador mai prou reivindicat.

Jordi Dorca és programador del Museu del Cinema i director del Festival Curt.doc.

28 d'aquests curtmetratges de Tomàs Mallol han estat digitalitzats i es poden veure a internet: <https://www.youtube.com/playlist?list=PL8567B2885C968DDD>

Tot i que la seva obra va ser sempre avantguardista i de recerca de nous llenguatges, Mallol també va crear peces més canòniques